

Peter Hicinger.

(Spisal J. Benkovič.)

Svoja naj slava
Staremu bode!
Nič se ne znižaj
Novega vrednost!

Hicinger.

Čitatelj gleda tukaj pred seboj telesni obraz zaslužnega slovenskega moža iz naše preteklosti, moža, čegar ime je pač marsikom znano, čegar spominu pa se je delala in se še dela velika krivica, ker ga tisti, ki so ga sodili, ali niso poznali ali pa prav poznati niso hoteli. Izražala so se o njem najrazličnejša, celó nasprotujoča si mnenja. Vse to spričuje, da je mož kaj zanimiva osebnost v naši zgodovini. Trditi smem celó, da je on nekaka tipična prikazen v dobi našega narodnega probujenja. Zato je zaslužil v polni meri, da se podá vendar jedenkrat pristna slika njegove blage duše in se mu vrne žaljena čast.

I.

Peter Hicinger se je porodil v Tržiču na Gorenjskem dné 29. rožnika l. 1812. Oče mu je bil nogovičar Mihael Izinger (sic!), mati pa Uršula Poprian. (Tudi Peter se je do

„Dom in svet“ 1898, št. 4.

svojega vstopa v semenišče beležil „Izinger“, poslej pa Hitzinger in Hicinger.)

Njegova rodbina je prišla na Kranjsko s Tirolskega. Bila je baje po rodu celó plemenita, a oče je potujoč izgubil dotične dokumente. Vseh otrok sta imela sedem, dva sinova in pet hčerá, izmed katerih sta dve postali redovnici-benediktinki v Trstu.

Učil se je najprej domá v Tržiču pri duhovniku T. Jeseničarju, nižjo gimnazijo je zvršil v Novem mestu, višjo pa v Ljubljani. Tukaj je dovršil tudi bogoslovne nauke in bil 2. vel. srp. l. 1835. posvečen v duhovnika. Služil je potem kot kapelan tri leta v Kamni gorici, sedem let in sedem mesecev (leta 1838.—1846.) v Mokronogu, nekoliko nad jedno leto v Dobu. Dné 1. malega srpana l. 1847. je šel kot

samostojen dušni pastir ali lokalist na majhno župnijo Podlipo pri Vrhniki, odtod pa dné 6. vin. l. 1859. kot župnik in dekan v Postojno.

Dasi je bil rodом Nemec, priljubila se mu je slovenščina zlasti na višji gimnaziji, kjer je imel za slovenščino prof. M. Čopa. Še bolj sta ga vnela v semenišču profesor dr. Jakop Zupan in Metelko.

Peter Hicinger.

Po Zupanovem vplivu je l. 1830. vzrojila in izletela prva „Kranjska Čbelica“. Hicinger je že tedaj kot 18 letni dijak objavil prvence svoje pevske lire. Metelko ga je bodril in mu popravljaj prve pesniške in prozaične plodove. Svojemu učitelju in mentorju na ljubo je pisal prva leta z metelčico, zoper katero pa je pozneje ostro nastopil. Ko je „Čbelica“ zaspala, utihnil je tudi Hicinger in molčal skoro deset let. Le kako nemško beležko je objavil semtertje v kakem časniku. Med tem časom se je bavil na tihem z jezikoslovjem in z zgodovino.

Ko so se l. 1843. oživile „Novice“, predramil se je Hicinger ter zastavil svoje spretno, plodovito pero, katerega ni več odložil, dokler mu ga ni smrt siloma potegnila iz roke. Leta 1843. je dal na svetlo ob enem dva molitvenika: „Molitve pri obiskovanju svetih šteng“, zlasti za romarje, ki so dohajali na Žalostno goro pri Mokronogu ter „Mali rožni vrtec ... za mladost.“ (12°, str. 135).

Bil je jeden prvih in najbolj marljivih ter plodovitih sotrudnikov „Novic“ od njih zibel pa do svojega zadnjega izdihljaja. Ko je dr. Pogačar l. 1847. ustanovil „Cerkven časopis“, oziroma (leta 1848.) „Zgodnjo Danico“, oglasil se je takoj tudi v tem glasilu in tekom let nagromadil v njem cel sklad nabožnih pesmij in raznih, zlasti cerkveno-zgodovinskih razprav ali vsaj beležek.

L. 1846. se je ustanovilo v Ljubljani nemško zgodovinsko društvo, katero je leto dni pozneje jelo dajati na svetlo svoje glasilo: „Mittheilungen des historischen Vereines für Krain“. Tudi v tem krogu je bil Hicinger med prvimi člani in najbolj delavnimi sotrudniki. V društvenem časniku, ki je nehal izhajati uprav isto leto, ko je Hicinger umrl, objavil je obilo zgodovinskega gradiva, tičočega se kranjske zemlje, osobito škofije ljubljanske.

Dopisoval je tudi v „Ljubljanski Časnik“, v „Učiteljski Tovariš“, v „Arkiv za jugoslavensku povjestnicu“ l. 1859., v „Blätter aus Krain“, v „Triglav“ itd. Nekaj temeljitih spisov je priobčil tudi v „Zlatem Veku“ (1863)

in v Dr. Klunovem „Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain“ (1854). Poslovenil je za Wolfovo izdajo sv. pisma nekatere knjige stare zaveze. Nabral in objavil je tudi mnogo narodnih pesmij.

Spisal je več poučnih knjig: „Zgodbe katoliške cerkve“ l. 1849. (8°, str. 402), „Popis sveta s kratko povestnico vseh časov in narodov“ l. 1852. (8°, str. 124), „Močni baron Ravbar“ l. 1858, „Razlaganje zakonskih postav“ l. 1857. (8°, str. 152), „Das Quecksilber-Bergwerk Idria, von seinem Beginne bis zur Gegenwart“ l. 1860. (8°, str. 60). L. 1850. je po naročilu „Slovenskega društva“ sestavil prvi zemljevid v slovenskem jeziku: „Obraz cele zemlje v dveh polkroglah.“ Sestavljajoč to delo, pozvedel je okoli 4000 krajevnih imen, po katerih slovenski narod naziva razna mesta po svetu.

Hicingerjeve obilne spise je naštel Josip Marn v „Jezičniku“ leta 1874., XII. letnik („Hitzinger v slov. slovstvu“, 8°, str. 84). Zato bi bilo odveč, ko bi jih tukaj iz nova navajal. Le vsebino njegovih spisov oglejmo bolj natančno in na podlagi njegovih del premotrimo njegovega duha, njegov značaj!

II.

Hicinger je bil kot pisatelj pred vsem zgodovinar in sicer domač kranjski zgodovinar. Na tem polju je oral trdo ledino. Kdo pa je spisal pred njim kaj tehtnega in zanesljivega iz kranjske minulosti? Schönlleben in Valvasor sta pisala že 200 let pred njim; Linhart je komaj pero zastavil, pa mu je je takoj smrt iztrgala iz rok. Vse drugo, kar se je semtertje zabeležilo o tej stvari, bilo je sila skromno in neznatno. In vse to je bilo zapisano nemški, le Ravnikar-Požencan je prijavil včasih kak slovenski sestavek.

Med slovenskimi rojaki je Hicinger prvi preiskaval arhive in na njih podlagi pisal raznovrstne monografije ali pa vsaj priobčeval posnetke iz arhivaličnih ostalin. Pregledal in deloma porabil je arhive v Mokronogu, v Novem mestu (kapiteljski), v Cerknici, v Ložu, v Trziču na Gorenjskem, v Čevdadu itd.

Pisal je o pokrščevanju Slovencev, o slovenski mitologiji, o oglejskih patrijarhih, o emonskih, ljubljanskih, lavantinskih, goriških, koroških škofih, o najstarejši zgodovini kranjskih župnij, o rimskih cestah in mestih na Kranjskem, o samostanih, o mnogih gradovih, o prazgodovinskih izkopaninah. Narisal je zemljevid kranjske dežele v srednjem veku in zemljevid ljubljanske škofije od l. 1462. do l. 1787. Objavljal je zanimiva misijonska poročila, zlasti o slovenskih misijonarjih na tujem. Svojo pozornost je obračal na notranjo in zunanjo cerkveno upravo ter pisal o cerkvenem stavbarstvu („od cerkvene zidarije“), o cerkveni umetnosti in liturgiji, o cerkvenih oblačilih in posodah, o zvonovih, o pokopališčih, ter se odločno poganjal za to, da se vsi govori lajikov na tem mestu prepovedó. L. 1854. je popravil in pomnožil duhovski imenik (šematizem) ljubljanske škofije. Mnogo je pisal o petju, kako naj se goji in pospešuje v cerkvi in zunaj nje.

Hicingerja smemo imenovati tudi prvega slovenskega apologeta. Ko so leta 1848. razni krivoverci v Avstriji dosegli jednake pravice, kakor so jih imeli katoličani, jelo se je celó med Slovenci neko protikatoliško gibanje. Prvi se je oglašil v „Danici“ Hicinger, odgovarjajoč na vprašanje: „Ali je ena vera kakor druga?“ in „Kaj se nam žalostno zdi?“

Ob otvoritvi luteranskega templja v Ljubljani leta 1850. se je zatrosila med ljudstvo krivoverska slovenska brošura: „Bramba evangelijske vere proti krivim usodkom spoznavavcev druge vere.“ Hicinger je odgovoril takoj v „Danici“ s člankom: „Ni vsakemu duhu verjeti“; kmalu potem je objavil še drug, jako dolg spis: „Edina pot v nebesa ali podučenje od razločkov prave katoliške vere memo drugih nekatoliških ver.“

Ko je l. 1853. slovenski krivoverec A. B. Smolnikar prišel nepoznan iz Amerike na Kranjsko, pustil je tukaj slovensko nabožno knjigo v rokopisu, s katero je menda poskusil svoj nauk med rojake zatrositi. Podajal je v njej pietistiške zmote.¹⁾ Po naključju

¹⁾ Smolnikarjevi nauki so bili n. pr. „Njegovi verniki se shajajo po noči k duhovnemu opraviu,

je Hicinger zalotil nekje to nevarno knjižuro ter objavil nato v „Danici“ leta 1856. spis: „Prava pot v nebesa ni v temi skrita. Pogovori zastran nekaterih skrivnih verskih zmot.“

Po njegovem vplivu in navodilu se je l. 1853. zboljšal slovenski katekizem. Ko se je razgovarjalo o tem, v kakem jeziku naj se v mestnih šolah razlaga krščanski nauk, izrazil je on svoje mnenje v „Theologische Zeitschrift“ leta 1849. pod zaglavjem: „Eine unmassgebliche Bemerkung“ pišoč, „da naj v katehetiki velja jedino le katolicizem, to je oni red, po katerem se družijo Grki in Hebrejci, Nemci in Slovani, sploh vsi narodi v jedno, ne samo nemško ali slovansko, ampak v jedno sveto, občno krščansko cerkev.“¹⁾

Kakor je Hicinger brezozirno branil načela katoliška in pravice sv. cerkve, tako se je tudi neustrašeno potegoval za slovenske narodne pravice. Nastopil je kot politik takoj l. 1848. Z jedne strani je odbijal nemške naskoke in napade, z druge strani pa se je boril zoper tisti nezdravi protiverski duh, katerega so že tedaj nekateri „narodnjaki“, n. pr. dr. Kavčič, Dežman, dr. V. Klun i. dr. hoteli vcepiti slovenskemu ljudstvu. V „Cerkvenem Časopisu“ je pisal, „Kako bi nekateri radi katoliško cerkev pre naredili“, v „Novicah“ pa: „Poprava nekaterih misli in besedij.“ Zahteval je, naj se ljudske šole poženstvo ima svoje posebne duhovnice, namestu nedelje praznujejo kot Gospodov dan soboto, upajo, da bo kmalu konec sveta, in potem bodo tisoč let vladali na zemlji s Kristusom.“ Njegova zmota je bila nekak socialističen hilijazem. (Cf. Stimmen aus Maria-Laach, 1895, S. 517.)

¹⁾ Piše tako-le: „Man beruft sich zur Entscheidung dieser Frage auf Gesetze, u. z. Gesetze der Methodik, Katechetik, Nationalität, politischen Gesetzgebung u. s. w. Und wo ist noch eines geblieben? Auf die Gesetze der katholischen Kirche ist wenigstens öffentlich noch nicht hingewiesen worden . . . Weder Ultra-Slavismus, noch Contra-Slavismus soll bei der Katechetik herrschen, sondern Katholicismus, das ist: jene Ordnung, wodurch Griechen und Hebräer, Deutsche und Slaven, überhaupt alle Völker in Eine, nicht bloss deutsche oder slavische, sondern in Eine heilige, allgemeine christliche Kirche vereinigt werden.“

množé in naj se v njih poučuje vse na podlagi materinščine. H krati je tirjal, da se slovenščina uvede polagoma tudi v uradne pisarne. S svojim spisom „Kako in koliko bi bil slovenski jezik precej v šole in kancelije vpeljati“ in dodatkom: „Še ena beseda o vpeljanju slovenščine v pisarne“ je vzbudil nekoliko hrupa. Pisal je med drugim: „Kar naenkrat pa šola ne more biti vsa slovenska: odkod bukev tako naglo vzeti? Tako bi prišla tudi pri manjših rečeh slovenščina brez težave v kancelijo, dokler bi se z nemščino mogla vzdigniti na jednako stopinjo.“ Koncem spisa pravi: „Ako hočemo sčasoma slovenski jezik v pisarnice vpeljati, kako pa bo potem z Nemci, Italijani in Furlani, ki v sredi slovenskih mejnikov ostanejo? Nekatera jezera jih je vendar-le, in opirali se bodo na velike množice svojih rojakov... Ne govorite le po vrhu; treba je dandanašnji veliko razložiti. Prošnja za Slovenijo in slovenski jezik bi bila našla veliko manj ovire, ko bi bila spisana s takimi razložki, kakoršne sila sedaj spravlja na dan... Ne toliko praznega tolčenja z besedami — delati, delati in — pisati, kar kaj velja!“

Na ta izvajanja je odgovoril precej ostro J. Bučar, ki piše med drugim: „Ostanimo pri pravici svobodne rabe lastnega jezika!... Kaj, če tujci med nami živé? Ako hočejo pri nas biti in ostati, se morajo tistim postavam ukloniti, ki za občni prid najboljše, tistim, ki po sklepu in pravicah naroda domovini strežejo. Ako tega nočejo, mislijo gosti biti, kateri so nasproti sreči naroda... Mi na slovenski zemlji ne spoznamo nobenega rodu kot svojega gospodarja, mi smo tukaj doma, za naš narod nam gre najprva skrb — potem bomo šele za tujca skrbeli!“

Hicinger se je odzval še osorneje: „Ne preveč mogočno govoriti proti drugim narodom. Z zločnim ravnanjem bo Slovenija prej zmagala, ker si ne bo brez potrebe delala nasprotnikov. Tako srditim pa nekaterim tudi ni treba biti, kakor se včasih kaže. Ni vsakdo sovražnik Slovenije, kdor se še ni dal kam zapisati, ali kdor za-njo v mogočen rog ne trobi. Veliko prijateljev Slo-

venije bi se še pokazalo, ki jih zdaj nemškutarje kličejo, ako bi nekateri Slovenci, ki so se lani še Slovenije sramovali, letos ne bili naenkrat tako srditi oznanovale slovenščine. Kranjci so počasni, pomišljujejo in gledajo: kaj bo? in kjer je tako nagla sprememba in tako grozovit hrum, se le bojé, da bi kaj napak ne šlo. Ni potreba, da bi mi kdo te besede zameril. Jaz povem, kakor je, in moj namen ni drugega nego to, da bi se slovenski rojaki med seboj razumeli, in ne jeden drugemu mislij podtikavali, kakoršnih večji del nimajo.“

Urednik dr. Bleiweis je komentiral ta članek s svojimi pomisleki. Končno pravi: „Ne zamerimo Vam, če odkritosrčno govorite, ker Vas starega prijatelja slovenščine poznamo in častimo. To pa nam je žal, da še rodoljubi nismo vsi v vsem edinih mislij za pravično podporo naše mile matere Slovenije, katera le to stori, kar je njena dolžnost, če zase želi dobiti, kar jej po božji volji gre. Če nečemo biti zapleteni v nemško državno zavezo in nemško-katoliško vero, moramo krepko govoriti in o pravem času se tem zanjkam odtegniti. Raje prva zamera, nego pozneje hudo sovraštvo in mnogi žalostni nasledki. Mi spoznamo le avstrijskega cesarja in rimsko-katoliško vero! V teh rečeh pa ste tudi Vi z nami srčno-edinih mislij.“

Iz tega peresnega boja se jasno spozna mišljenje Hicingerjevo, katero je ohranil neizpremenjeno do svoje smrti.

Leta 1849. je pisal v „Novice“, naj se vpelje staro-slovanski jezik med vse Slovane. Ko so se jeli o tem oglašati tudi drugi glasovi, pisal je iz nova o istem predmetu leta 1850. v „Ljubljanski Časnik“ pod zaglavjem: „En vseslovanski književni jezik.“

Prešinjen s takimi idejami je pisal ostro zoper vse tiste može, n. pr. zoper Metelka, Poklukarja i. dr., ki so s svojim separatizmom v jezikoslovju slogo ovirali. „Dragi rodoljubi! — kliče v „Sloveniji“ — pustite enkrat abecedno vojsko na stran; tisti, ki jo je začel (Čop), je gotovo ni hotel večne, ampak le to je hotel: Si vis pacem, para bellum (utique non in sempiternum)!“ Ker

je pa prof. Poklukar še vedno šaril v „Novicah“ s svojim smešnim „pravopisjem“, oglasi se l. 1849. Hicinger v drugič s člankom: „Pišimo, kakor smo pisali!“ katerega sklepa s tem-le pametnim nasvetom: „H koncu prosimo vse častite rodoljube, — naj ne zameri kdo, če bolj mladi proti starejšim izrečemo to besedo! — naj bi pač v prihodnje ne bilo več govorjenja o pravopisu ali abecedi v očitnih listih. Naši zoperniki se temu le smejejo, da nam je abecedna vojska nekako načarana. Čehi, Slovaki in Iliri več za drugo dalje gledajo, kakor nazaj na abecedo. Tudi nam je treba na veliko drugih in imenitnejših rečij več gledati in delati.“ Prof. Poklukar mu je odgovoril nato v „Novični“ prilogi, ker urednik spisa ni hotel sprejeti v list. S tem je bila stvar končana.

Prva leta svojega dušnopastirskega delovanja se je Hicinger mnogo bavil s slovanskim jezikoslovjem, zlasti s staroslovenščino. Na podlagi teh svojih študij je objavil tudi nekaj jezikoslovnih člankov, ki pa nimajo posebne cene. Pisal je celó o „latovskem jeziku“. Jako trezne in porabne misli je izrazil „o kovanju novih besed“. Med drugim pravi: „Dosti naših bralcev slovenskih bukev ali časnikov, posebno tistih, ki niso nikoli čez brv domače vasi stopili, précej vpije nad novo besedo, če je le niso slišali v svoji koči, dasiravno je drugje dobro znana. Če že to pri besedah velja, ki niso nove, temveč so že od nekda med Slovenci in v dosti krajih znane, se pri novokovanih besedah ni čuditi, ako nad njimi kdo jezik brusi. Pomniti je pa vendar tudi kovačem slovenskih besed, da bi ne samo po svoji glavi ali brez potrebe kovali novih imen, in da tudi ni povesod krivica, ako pri marsikaterih novih bukvah slovenski bralci tožijo, da niso razumeli, ker se sme po pravici večkrat misliti, da niso pisane za Slovence, temveč za druge narode. Ako se kaj za naše slovensko ljudstvo piše, da bi se povzdignilo na stopinjo omike, je dobro pomniti, da ni toliko na tem, učiti ga novih jezikov, marveč ga z novimi rečmi seznaniti. Naš namen ni, govoriti tu

o nerazumljivi sodrgi, v katero so nekateri po otročje zaljubljeni, ampak mi želimo le mimogredé nekaj v dobro opomniti, to namreč, koliko naj besede drugih narečij pripomorejo pomnoženju našega jezika. Skušamo sami, kako naglo se včasih nova, dobra, Slovencu umevna beseda dobi, če se v kakem ilirskem, srbskem, češkem ali poljskem slovníku poišče. Nočemo pa trditi, da bi se vse besede le v drugih narečjih morale iskati; veliko jih je in prav dobrih, zlasti v rečeh navadne potrebe, v narodu našem po domačih hribih in dolinah najti, samo da jih žalibog premalo poznamo. K večjemu se znamo malo posmejati, ako slišimo besedo, ki v našem brdu ni v navadi. Ako pa je potreba v druga narečja seči, pač ni le pri enem ostati, ampak treba je, da se večjidel na vsa slovanska narečja oziramo in tisto besedo izberemo, katera se bolj prilega narodnemu jeziku . . .“

Leta 1856. je v „Novicah“ opozoril, da se mora bolje gojiti izobrazba slovenske ženske mladine ter je stavil predlog, naj se ustanové posebne dekliške šole. Priporočajoč, naj se bolj goji petje v ljudskih šolah, piše med drugim: „Prav bi bilo, da bi se dobre, stare pesmice izmed drugih nepripravnih ali napačnih odbrale v posebne bukvice in nekoliko popilile; tudi napevi bi se ne smeli puščati vnemar, ker so narodni in dostikrat prav lepi. Da se naše ljudstvo bolje izobrazí, ni mu potreba vsega njegovega jemati in mu le novega dajati, ali kakor je latinski pregovor, „tabula rasa“ delati, vse postrgati, da bi se potem delal nov obraz. Toliko ložje se bo ljudstvo pridobilo, ako se kaže spoštovanje do njegove stare lastnine; toliko raje bo potem tudi kaj novega sprejelo ali se kaj boljšega dalo učiti . . .“

Hicinger je pisal tudi, zlasti prva leta, gospodarske poučne članke. Razpravljal je o kmetijstvu in obrtstvu, o vinoreji in živinoreji, o čebelarstvu in gozdarstvu, o meri in tehtnici itd. Leta 1847. je veselo pozdravil slamnikarstvo, ki se je v domžalski okolici jelo lepo razvijati. O idrijskem rudokopu je l. 1860. napisal celo knjigo. Razven tega je

poročal „Novicam“ in „Danici“ o sodobnih slovenskih odnošajih, opomnil na jeden ali drug nedostatek v narodnem življenju, na to in ono novo iznajdbo ali napravo, ki bi utegnila dobro služiti rojakom. Njegova poročila so vsa jako premišljena in trezna ter v svoji celoti podajajo lep kos slovenske kulturne zgodovine.

Vedoč, koliko vpliva na ljudstvo dobro koledarstvo, jel je z l. 1859. spisovati in ob lastnih troških dajati na svetlo „Domač koledar slovenski“. Te koledarske letnike je pisal poslej do svoje smrti. Za l. 1865. in 1867. jih je izdala „Matica Slovenska“ kot društveno knjigo. Hicinger je bil doslej najboljši koledarnik slovenski. Znal je sicer suhoparno tvarino koledarsko srečno izbrati in umevno zapisati.

Ker je Hicinger posegal s svojim duhom in peresom v vse stroke, ni čuda, da je bil tudi pesnik. Začel je udarjati na liro že kot dijak v „Čbelici“. Pozneje se je glasil v „Novicah“ in v „Danici“. Pel je nabožne, lirične in epične pesmi. Med starimi nabožnimi pesniki slovenskimi ima on mnogo veljave, ker je znal v lepi obliki prav občutno zadeti versko struno slovenskega srca. Poslovenil je razne latinske himne, zlasti sv. Alfonza Ligvor., sv. Janeza od Križa, sv. Jederti itd. Včasih je povzel misli tudi po Tomažu Kempčanu. Preložil jih je nekaj tudi iz nemščine. Najrajši je opeval presv. Rešnje Telo in Mater Božjo. Večino njegovih nabožnih pesnij je vglasil Gregorij Rihar, in ljudstvo jih še sedaj rado prepeva; n. pr.: „O Jezus, ves moj blagor ti!“, „O Devica, zvezd kraljica!“, „Slava Mariji v nebesih visocih“, „Že slavčki žvrgolijo“, „Poznate dom? Na zemlji ne leži“ itd.

V verzih je slavil tudi sloveče može iz slovenske zgodovine in sploh razne zgodovinske čine. Zlasti zanimive so njegove pesmice, v katerih je ocenjal in presojal slovensko javno življenje, ter novoletna voščila. N. pr.: „O šoli“:

Je šola se poslovenila,
Za domačijo več bo učila?
Še človek hotel mlad bi biti,
Si novih vednost pridobiti!

O, pač bo najbolji
Ljudem kaj po volji,
Da iz šole bo kmalo
Za dom se več znalo.

ali: „O vožnji slovenščine“:

Kdaj so počasi jo
Vlekli volički,
Zdaj pa jo peljejo
Čili konjički.

Mnogo voznikov je,
Kdo jih če šteti!
Iščejo križem se
Vsi prehiteti.

Stranski tam hot! kriči,
Bistahor! prednji;
Stranski tu žene hi!
Stoj! ha! poslednji.

Čudno, da dalje gre,
Da se ne zvrne,
In da se skoraj že
Vse ne raztrne!

ali: „Nekaterim pesnikom“:

Mislil bi, ptičice,
Ktere med nami
Koli glasijo se,
Slavčki so sami.

Smeja se kakor med
Sebi mnogtera;
Da ji nihče ni spred,
Njena je vera.

Graja pa naj na to
Reč se ji mala,
Precej srdito bo
Vsprot začvrčala.

Ptičice, s tem gubi
Slava se vaša;
Slavček, se meni zdi,
Tak se ne zglaša.

Ko je l. 1850. prof. J. Terdina v „Ljubljanskem Časniku“ pisal „Pretres slovenskih pesnikov“, oglasila sta se o istem predmetu Lovro Pintar in Hicinger, ki je poudarjal med drugim, da more tudi duhovnik kot tak izvrsten pesnik biti, ker „pesnika ne nese samo predmet njegovega petja visoko, temveč peruti, katere so mu od stvarnice dane“.

To je v glavnih potezah obris Hicingerjevega slovstvenega delovanja. Kako pa naj sodimo o ostalem njegovem javnem delovanju, kaj naj rečemo o njem kot človeku in duhovniku?

(Konec.)

Peter Hicinger.

(Spisal J. Benkovič.)

(Konec.)

III.

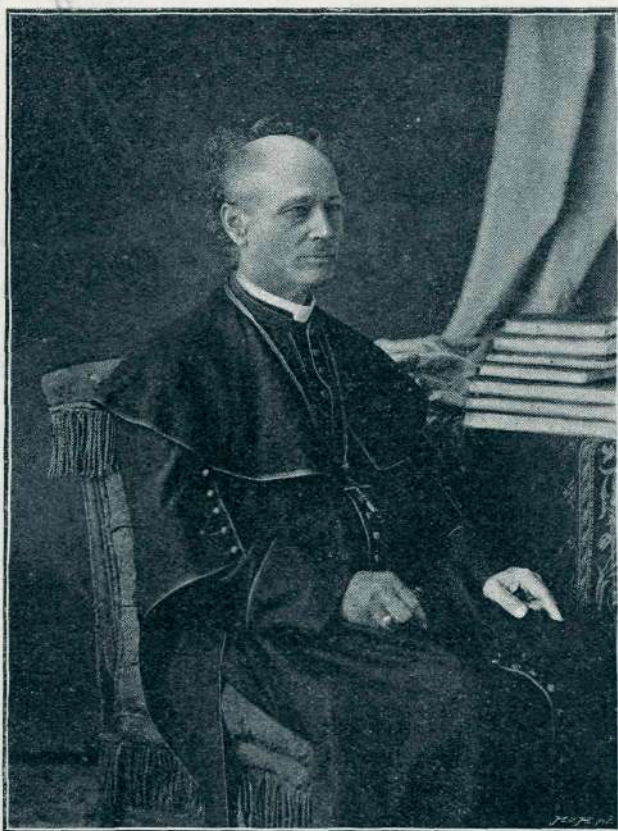
O Hicingerju velja v polnem pomenu izrek: „nomen — omen!“ Bil je v resnici vroč, ognjevit, nagel mož, ki je hitro mislil, sodil in delal; vse to pa z nekim ognjem, ki je mnogokrat škodil, največjemu samemu.

Kakor mu je bila živa beseda resna in trda, tako je bilo tudi njegovo pero izredno ostro in pikro. Ni čuda, da je mnogokdaj naletel na odpor. Prvo peresno prasko je imel 1. 1848. Hujše se je spoprijel leta 1850. s Trdino in Cegnarjem v razgovoru o slovenskih pesnikih.

Najljutejši nasprotnik mu je bil Levstik. Udarila sta se v „Novicah“ leta 1858. Levstik je objavil izboren svoj spis: „Napake slovenskega pisanja“, s katerim je vzbudil občno pozornost in postavil slovenski slovnici temeljna pravila. A ta jezikoslovni radikalizem mladega Levstika je hudo užalil dr. Bleiweisa in druge stare pisatelje. Bleiweis je naprosil Hicingerja, naj mu odgo-

vori in pobije njegove dokaze. Le-ta je res kmalu nato objavil „Nekoliko kritike“, kateri je dr. Bleiweis dostavil dolgo zbadljivo opombo, češ, Slovenci nismo še zreli za ostro kritiko, ki vse le zanika in izpodbija. „Dokler bomo — tako piše

— pisatelje naše in bukve naše lahko na prste šтели, ni še čas za tisto kritiko, ki bolj sovraži, kakor ljubi, ki bolj odganja, kakor vabi. Dokler kritikarji naši ne bodo nič drugega vedeli, kakor le gramatiko gosti in germanizme grajati, ali k večjemu le „per Bausch und Bogen“ kaj psovati, kar ni ravno po njih godu, bodo malo bravecev imeli, in ves njih trud bo, gledé na slovstveni blagor, le malo teka imel. Abecednih vojsk in pa gramatičnega kavsanja smo že toliko toliko

Josip Juraj Strossmayer.

imeli, da se nam naši bratje Slovani res smejati morejo. Če beremo druge časnike slovanske (in časniki veljajo za navadno merilo stopnje, na kateri se znajde jezik katerega naroda) in jih primerjamo z našimi slovenskimi, smemo ponosno reči, da nismo

zaostali za brati našimi. Čemu torej v eno mer le abecedo gosti in gramatiko?" . . .

Za Levstika se je potegnil v „Glasniku“ Fr. Cegnar, pozneje urednik sam, A. Janežič. Odgovarjala sta zopet dr. Bleiweis in Hicinger. Prvi je pod geslom: „Le pošteno!“ pisal med drugim: „Rekli smo, da hočemo kritiko, a trezno, umno, prijazno, ki bolj spodbuja in vabi, kakor sovraži in odganja. Ustavljamo se le ostri in zanikavni kritiki, ker taka kritika nima nikjer in nikoli prave pravice, toliko manj pa je primerna mali peščici naših pisateljev.“ Hicinger pa je dodal: „Še nekoliko kritike“, seveda zopet pikro, kakor po navadi.

S tem pa je dregnil v sršenovo gnezdo. Levstik je porastel v svoji jezi in v „Glasniku“ odgovoril „Gospodoma nasprotnikoma“. A urednik je spis prekinil, ker se mu je zdel preoster. S to grozno kritiko je Hicingerja popolno ugnal in slovstveno skoro uničil. Imenuje ga „gorenjskega trmoglavca“, „pater Peter Textverdreher“-ja itd., ki se je ujel v past, katero si je sam nastavil in jo zato imenuje „muscipula hicingeriana“.

Levec pravi o tem boju: „Ta srditi prepir, je-li književna kritika Slovencem potrebna ali ne, nas nehoté spominja sloveče abecedne vojske med Kopitarjem in Metelkovci na jedni, med Čopom in Prešernom na drugi strani. Kakor Kopitar v abecedni vojski, tako sta se tudi dr. Bleiweis in Hicinger v tem prepiru bolj opirala na svojo obče priznano veljavnost, nego na stvarne razloge.“¹⁾

Umevamo pač lahko ta ljut literarni boj, v katerem so se ob peresih kar iskre kresale. Zadela sta namreč drug ob drugega dva moža jednako delavna in navdušena za svojo stvar, a tudi jednako trmasta, ne pa jednakega duha: prvi isker radikalec, drugi odrevenel konservativec. Čeprav se moramo z Levstikovim izvajanjem do cela strinjati, vendar pa njegovega ostrega, recimo naravnost odurnega sloga nikakor ne moremo odobravati.

¹⁾ O tem literarnem boju citaj „Levstikove zbrane spise“, IV., str. 21—144, ter opombe urednika profesorja Levca str. 306—312.

In kar je najhuje: Levstiku se je Hicinger tako zameril, da ga kar ni mogel več pozabiti. Napadal ga je brez povoda celó v verzih. Uprav on je največ zakrivil, da je zaslužni mož izgubil poslej ugled in veljavo. Strupeno ga je osmešil v pesmi: „Hicingerjeva novoletna noč 1860“, kjer mu polaga na jezik te-le besede¹⁾:

Slovenija blaga, ti upanje moje!
Gorél sem vedno za koristi vse tvoje,
Pisal sem od kamnov in zgodovine,
Krog sebe sem trosil jezikovne luščine,
Celó kratka obleka kočmavka
Bila je moje slave oznanjeavka . . .

V pesmi „Slovensko slovstvo“ prilaga zopet brco Hicingerju pojoč:

Koseski iz Trsta hodi na Nemce,
Pod koši oprtnimi diha težko;
— — — — —
Zato Slovenci mu orgljamo hvalo,
Pred orgljami Bleiweis visoko čepi;
Pa Terstenjak slavni mehove pritiska,
I Hicinger Peter mu himno reži.

Kakor je pisateljevanje zagrenilo Hicingerju marsikatero uro, tako mu tudi v ostalem delovanju sreča ni bila mila.

Po dvanajstletnem kapelanovanju je postal samostojen dušni pastir ali podžupnik (lokalist) na majhni župniji Pod-lipo pri Vrhniku. Zaradi slabega gmotnega stanja skoro ni mogel živeti; zato je večkrat prosil za boljše župnije na vse strani. Skliceval se je na svoja izvrstna spričevala, na svoje pisateljske zasluge za cerkev in šolo, na dela, katera je zvršil v prid podlipski župniji, pa vse je bilo zaman. Ljubljanski stolni kanonik Jurij Zavašnik (Sauaschnigg), ki je bil škofijski šolski nadzornik, nasprotoval mu je povsod, kjer je le mogel. Mož je zeló nemškutaril, a Hicinger mu je večkrat brez ovinkov povedal golo resnico, katere pa slišati ni mogel in hotel. Zato sta si bila navskriž. Knez in škof Anton Alojzij Wolf je sicer Hicingerja jako cenil; leta 1849. ga je hotel pozvati kot profesorja za dušno pastirstvo v ljubljansko semenišče. A Zavašnik je prodrl s svojim kandidatom, dobrovskim župnikom

¹⁾ Levstikovi zbrani spisi, II., str. 89—94 in 83.

Poklukarjem, ker je bil sam dobrovski rojak. Pozneje je bil Hicinger na tem, da bi postal stolni kanonik, a tudi to mu je ljubeznivi nasprotnik preprečil. Prosil je za Dobrovo in druge župnije kar po vrsti, a vselej mu je izpodletelo. Večkrat je prišel v Ljubljano moledovat, naj ga vendar premesté, a z vsakim gospodom se je skoro sprl in zato ni nič dosegel. To je poštenega moža tako žalilo, da je izgubil vse zaupanje do svojih stanovskih tovarišev in postal „misanthrop“. Ko je prišel nekdanj peš v Ljubljano, opazil je, da je med potjo izgubil jedini petak, katerega je imel s seboj. Šel je iskat prenočišča k nekemu prijatelju, a ker ga ni bilo doma, ni hotel iti nikamor več; prenočil je pod milim nebom na Mirju.

Leta 1856. mu je pisal škof Wolf, naj potrpi, da mu kmalu poskrbi boljše mesto. A škof je umrl in Hicinger je bil še vedno Pod-lipo. Ko se je l. 1859. izpraznila župnija postojnska, napel je vrhniški dekan in častni kanonik Andrej Pečar vse svoje sile, da to mesto dobi Hicinger. To pot se mu je prošnja uslišala. Dne 6. vinotoka l. 1859. se je z veseljem preselil na svoje novo mesto kot dekan in župnik.

V Postojni je vkljub skromnim dohodkom živel vendar-le jako srečno in zadovoljno. Pozneje so mu ponujali Vrhniko, a od Postojne se ni hotel več ločiti. Že Pod-lipo so ga radi obiskovali razni znameniti slovenski možje, n. pr. dr. Bleiweis, Trstenjak, Verne in drugi. V Postojni pa je bilo njegovo župnišče nekako središče ljubljanskih in tržaških domoljubov. V Trst je rad zahajal k svojemu prijatelju izza mladih let, k škofu dr. Jerneju Legatu, k proštu Mihaelu Vernetu itd. V tamšnjem benediktinskem samostanu sta živeli dve njegovi sestri kot redovnici: M. Petronila in S. Bartolomeja.

Zadnja leta svojega življenja je bil radi raznih okolnosti po duhu in srcu bolj v tržaški nego v domači ljubljanski škofiji. Mož je veliko trpel. Omenili smo že nekaterih njegovih bojov, a prišli so še drugi. Proglasili so ga nekateri za nemškutarja in za vladnega kimovca.

Vipavskega dekana Grabrijana je vlada odstavila od šolskega nadzorništva in začasno isti okraj poverila Hicingerju, ki je ta posel sprejel, a le zato, da bi preprečil še večje zlo. S tem se je večini svojih stanovskih tovarišev hudo zameril. — Uprav tedaj so postojnski narodnjaki hoteli ustanoviti čitalnico in v ta namen porabiti staro kazino. Hicinger jim je naznanil, da z veseljem pristopi čitalnici kot člen, a z večino tržanov je trdil, da se kazina ne sme v to porabiti. To res kočljivo stališče njegovo mu je nakopalo še več sovražnikov, ki so ga napadali javno v časnikih. On pa je v „Laibacher Zeitung“ objavil piker članek „Deutsch und Slovenisch“, v katerem se po svoji navadi srdito zadira nad Mladoslovenci, češ da hočejo vse prevrniti in staro zavreči, in da čitalnica vsaka svojo žvrgoli.

Leta 1866. dne 27. kimovca je bil Hicinger izvoljen odbornikom „Mat. Slovenske“. Že tedaj je bila vojska zaradi tajništva. Pri neki seji sta on in dr. Toman precej ostro zgrabila „mlade“ in dekan Hicinger je trdil med drugim, da to, kar smo Slovenci dosegli, dosegli smo le po mnogoletnem trudu izkušenih rodoljubov, in je pikro omenil: „Še vi niste hlač nosili, ko smo mi za slovenščino se trudili“. Koroški „Slovenec“ pa je na to odgovoril: „Kar se tiče gosp. Toman, ki se je precèj hudo razsrdil nad nekaterimi rogovileži, katerim narodna reč ni sveta, in kateri bi le radi razdirali, smo preverjeni, da ni tako hudo mislil. Novi odbornik gospod P. Hicinger pa nam je povedal ta dan svojo morebiti največo zaslugo za slovenstvo, da je namreč že leta 1829. za domovino — hlače nosil! Slava torej slavnemu varihu postojnske kazine!“

Drugo pot ga je dopisnik prijel še ostreje: „Sloveči naš zgodovinar in slovenski pisatelj, Peter Hitzinger, je spoznal, da kazino že 25 let stoji in se mora zato ohraniti kot starina . . . Koliko je ta nekdanji domorodec pisal zadnjo dobo naš narod in slovensko reč zasramovaje in zaničevaje, to je komaj verjeti; res „Ljubljančanka“ je dobila pravega moža! Žalostno je, da se tako zgubi

slovenski pisatelj, ki je svojemu narodu že dosti koristil, v prejšnjih letih bil med našimi prvimi možaki, sedaj se pa tako ponižal, da v nam sovražni list pisari in nas sramoti. S takim obnašanjem se ne pridobiva ljubezen slovenskega naroda, tudi ne spoštovanje osebno, če se značaj spreminja kakor plašč po vetru. Škoda za tako učenega moža!"

Hicingerja je to silno žalilo, zlasti ker je slutil, da ga raznaša tisti, ki je njemu najbližji, ki bi mu moral težko breme le lajšati. Lotila se ga je misel, da ga ves svet sovraži; zato si ni upal več v nobeno družbo. Pri sestri svoji v kuhinji je posedal po cele ure in čital. Večkrat pa je s solznimi očmi vzdihnil: „Skrbi pa ujedci me bodo končali.“

Kakor je bil nagel v vsem svojem postopanju, tako je bila nagla tudi smrt njegova, katero je povzročilo njegovo neutrudljivo potovanje po uradnih in znanstvenih potih. Kot okrajni šolski nadzornik je hotel koncem šolskega leta vse šole obiskati in biti pričujoč pri zadnjih izkušnjah. Bilo je koncem šolskega leta 1867. Meseca velikega srpana se je peljal v Razdrto k šolski izkušnji. Predno je šel v šolo, obiskal je grajsko razvalino v bližini. A ko je preskočil neki jarek, padel je tako nesrečno, da se mu je nevarna bolezen kila, katera ga je trla že 27 let, zelo shujšala. V hudih bolečinah je vstrajal v šoli do konca. Vkljub veliki nevarnosti se je vozil potem še cel teden na razne kraje obiskavat šole. Dne 28. vel. srpana je bil v Senožečah. Jako bolan se je vrnil domov in obležal. Iz Ljubljane je brzojavno poklical dr. Fuxa, ki ga je takoj drugo jutro operiral. Bolnik je grozno trpel in izgubil mnogo krvi. Potolažen s svetimi zakramenti je prosil, da so ga položili na tla, upajoč, da mu odleže. A še isti dan, 29. velikega srpana l. 1867., nekoliko pred polnočjo je umrl v strašnih bolečinah na golih tleh sloneč ob svoji sestri Elizabeti, star 55 let.

Hicinger je bil trd Gorenjec, srednje, čvrste postave brez posebnih telesnih lastnostij. Vnanjost njegova in kretanje sploh,

zlasti pa trda, osorna beseda ni imela prav nič prikupljivega na sebi, pač pa je le odbijala. A pod trdo grčavo skorjo je utripalo najblažje srce. Poznal je dobro svojo največjo hibo, s katero je zagrenil sebi in drugim toliko ur. Krotil je to odurno vihravost; žal, da se je otresti ni mogel!

Kadarkoli je zvedel kaj nepovoljnega in neljubega, razvnel se je takoj do srditosti; a jeza ga je hitro minula. Govoril je rad z vsakim človekom in vsakemu rad svetoval. Zlasti tistim se je kazal prijaznega in celó hvaležnega, nad katerimi je kdaj po krivici zrožil in jih užalil, a mu tega niso zamerili, ker so ga poznali.

Nikakor ga ne moremo hvaliti, da se je umikal celó svojim stanovskim tovarišem, a tega ni bil on sam kriv. Prišel je rad med nje, a največkrat se je nenadoma in nevoljen poslovil. Nekateri so ga nalašč dražili dotlej, da je ozlovoljen zarohnel, in potem so planili čezenj. V tem zbadanju je tičalo pač velik kos zavisti do vrlega moža, čegar ne malih zaslug ni bilo moči utajiti. Toda kaj naj rečemo o takih burkah? Mirnega, treznega človeka izvabiti z izzivanjem ven iz hiše, potem pa, ko se prikaže, s kolom in kamenjem nanj planiti: to gotovo ni bilo niti dostojno niti častno za dotičnike!

Lepo ga je opisal Davorin Trstenjak, ki ga je l. 1858. obiskal Pod-lipo. Piše namreč: „Gospoda Podlipskega ni bilo doma, zato mi je dobra ura ostala za premišljevanje sreče in nesreče človeške. Tedaj tukaj stanuje naš učeni rojak! Tukaj, kjer ni mogoče občevati z učenimi ljudmi, — kjer ni knjigarne, pa tudi ne potrebnega denarja, da bi si človek mogel kupiti duševne hrane, — tukaj tedaj spravlja neutrudljivi mož bogate plovce bistrega svojega uma na dan! O tem samotnem kraju pač popolnoma velja angleški izraz: ‚to enjoy one's self.‘ Zato blagor temu, kdor dosti v sebi samem ima! Tak povsod lahko živi po besedah modrega moža, ki pravi: ‚Der viel an sich selber hat, gleicht der hellen, warmen, lustigen Weinachststube mitten im Schnee und Eise der December-nacht.‘ Tako tudi samota svoje dobro ima.

O mraku pride ljubljani prijatelj domov. Dala sva mu s tovarišem mojim ugibati: kdo da sem? Pa ni uganil zastavice. Ko mu rečem, da sem Vicko (t. j. Davorin Trstenjak), pošteni vrbovska duša, se mi ginjen vrže na prsi in — „zwei Herzen und ein Schlag!“ je zaklical tovariš moj (ki je Trstenjaka v Pod-lipo spremil). — Ker je temna noč že svet pokrivala, sva na povabilo ljubega prijatelja pri njem čez noč ostala. Slovenski pisatelj sicer nima šampanjca za svojega gosta, a ima kos domačega kruha pa — pošteno srcé. Dišala nama je večerja bolje, kakor da bi nama bil dal kak bogatin v krasni sobani najdražji soupé. Med prijaznimi pogovori so nam ure pretekle, da sami nismo vedeli kako . . . Drugi dan sva z mojim častivrednim spremljevalcem zapustila mirni podlipski kraj. Podlipskega pa je obletela pri najinem odhodu srčna otožnost, in solze, katere so z lica padale na zemljo, v kateri tiči močna korenika mile lipe, nama so bile zrkalo — v ginjeno njegovo srcé. Slovo je-maje in spomnivši se mnogih puščic, ki so na oba naju letele poslednja leta, sem rekel prijatelju: „Macte! venient, qui sine offensa, sine gratia judicent, etiamsi nunc omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit.“

Da, tak je bil Hicinger v resnici!

Trudil se je neumorno in do skrajnosti nesebično. A za vse to je dobival malo priznanja in zahvale, tem več pa prerekanja in graje. Kranjska kmetijska družba in zgodovinsko društvo sta mu že l. 1849. izrekla svojo zahvalo. Hrvaško „društvo za povjestnicu i starine Jugoslavenah“ ga je l. 1858. izvolilo svojim častnim udom. Kot okrajni šolski nadzornik je jako vestno opravljal svoj posel. Največ po njegovem trudu se je ustanovila v Postojni obrtna dekliška šola. L. 1864. je sprožil tudi misel, naj se tu ustanovi realna gimnazija.

To vsestransko njegovo delovanje je bilo vzrok, da so ga neprijatelji razvpili za književnega šušmarja. Levstik mu je očital:

Sam je bil svoje slave vesel,
In svoje modrosti in svojih strun,
In je široko raztezal kljun

Od tacih samovoljnih rečij,
Ki se mu o njih še sanjati ni.

Njemu samemu pa polaga na jezik te-le besede:

Slovenec bom zmerom rogovilil,
V vsako lajno nos bom silil,
Dokler ne povrnem se k blatu domu.

Kdor tako presoja njegovo delovanje, dela njegovemu spominu veliko krivico. Hicinger je pisal iz veselja do dela in iz ljubezni do naroda. Imel je ta srečni dar, da mirovati nikoli ni mogel in da je znal povsod pravo pogoditi. Torej je v vse stroke posegal, o vsem hotel govoriti in pisati, ne iz nekakega veteranjaštva ali iz domišljavega ponosa, temveč iz idealne navdušenosti za dobro stvar. Bili so namreč v oni dobi slovenski pisatelji še jako redki, zlasti še taki, ki so se resno bavili s kakimi znanstvenimi studijami. Hicinger je dobro čutil ta nedostatek, zato se je sam trudil toliko več. Srečen bi bil slovenski narod, ko bi imel v onih letih še nekaj takih mož, kakor je bil Hicinger.

Največ se je bavil z zgodovino. S svojimi studijami je obogatil ne le slovensko slovstvo, temveč znosil skupaj tudi obilo gradiva za domačo zgodovino. Sicer ni napisal do cela dovršenih razprav; saj to tedaj pri nas niti ni bilo mogoče. A pisal je vezanimive monografije, v katerih je podal zanesljivo podlago bodočim zgodovinarjem za nadaljne temeljitejše studije. Njegova izvajanja so mnogo bolj zanesljiva nego Trstenjakova, ker se ni dal premotiti od prevelike domovinske ljubezni, da bi pisal sanjave članke o slovenski prošlosti.

Jezik v njegovih spisih je jako lahek, za tisto dobo prav dober. Levstik ga je po krivici zbadal, češ, da mu slovnica očita:

Odkar je Marko slovenščino pačil,
Odkar je Primož Trubar koračil,
Ni bilo take nevesščine več na svetu,
Ko jaz po gospodu Hicingerju očetu.

Seveda tako krepkega in čistega jezika ni pisal, kakor ga je pisal Levstik sam. A pomisliti treba, da je bil Levstik le jeden, in da vsi pisatelji niso mogli biti — Levstiki. Bilo jih je cela garda proslulih mož

tedaj, ki so pisali mnogo slabejši jezik, nego Hicinger, pa zaradi tega zavzemajo vendar-le častno mesto v zgodovini slovenskega slovstva. Dr. Bleiweis je pravo pogodil, ko je trdil, da sama kritika, zlasti tako ostra, kakoršno je pisalo Levstikovo pero, Slovencev ne bo še osrečila, če se ne bo več pozitivno delalo. In uprav Hicinger je bil mož, ki je gledal le bolj na jedro in na duha nego pa na lupino in obleko. Prenapetim „slovničarjem“ je zapel:

To se mi čudno zdi:
Črkice se drži
Vsak iz vse moči;
Kakor da črkica
Bila modrost bi vsa,
Bila bi sreča vsa.

Zaslug, katere si je pridobil s svojimi zgodovinskimi in nekoliko tudi z drugimi spisi, mu vsa prerekanja Levstikova niso mogla in ne bodo mogla zmanjšati ali celó utajiti!

Kaj pa: je-li Hicinger zadnji čas svojega življenja res bil renegat — nemškutar? Tudi to se mu je očitalo po krivici. Pomislimo na ona leta, ko so se čitalnice jele snovati! Kako je vse vrelo med narodom! Slovenstvo je šlo v skokih naprej. Bilo je dokaj izkušenih, v svojih nazorih nekako odrevenelih mož med rojaki, katerim ta vihravost ni prav nič ugajala; želeli so mirnega in počasnega razvoja in napredka slovenski ideji. Imenujmo jih retardiste, a renegate jih ne smemo nazvati! Takih retardistov ima vsaka doba, vsaka nova ali oživljena ideja več ali manj; in taki možje so v marsičem koristni razvoju in dobri stvari, marsikdaj pa celó potrebni. In tak na vse strani preudarjajoč, trezen, večkrat vkljub svoji ognjevitosti tudi prepočasen mož je bil naš Hicinger. S to svojo taktiko pa ni prav nič predrugačil svojega prvotnega narodnega mišljenja. Že leta 1848. je razvil v pesmi „Slovenije zmaga“ svoje narodno geslo. Med drugim poje:

Ved'la je, in ve boj'vati
Se za svojega cesarja;
Sama vendar napeljati
Noče vojnega viharja:
Mirno zmago če Slovenja!

Malo zna od bojev peti,
Žal po zgubah glas ji vzame;
Raj' darí miru po sveti
Ona prepevati jame:
Mirno zmago če Slovenja!

Tem svojim „miroljubnim“ narodnim načelom je ostal zvest do zadnjega izdihljaja, ne da bi svoj narod zatajil. Da je objavil oni res kočljivi svoj članek v „Laibacher Zeitung“, se je pozneje kesal. Oglasil pa se je zato v tem časniku, ker tedaj družega ni imel na razpolago; koroški „Slovenec“ pa njegove polemike ni maral sprejeti.

Da je res ostal vedno iskren narodnjak, priča njegova skrb in požrtvovalnost za prbujo in razvoj narodnega šolstva. Narodnim učiteljem je bil najboljši prijatelj in zavetnik. Že 1. 1848. se je javno potegoval za ravnopravnost Slovencev v šoli in uradu. Ko so se pa tekom časa pokazali mnogi nedostatki v uredbi slovenskega ljudskega šolstva, oglasil se je iznova leta 1866. s predlogom, kako naj se učni red izpremeni ter sploh šolstvo reorganizira.

Uprav to mu je najbolj zagrenilo zadnje dni njegovega življenja, ko je videl, da mu je v zahvalo za tolike trude pritisnjen pečat — narodnega odpadnika, in ko se je čutil radi tega osamljenega!

Pisal je do zadnjega. Slovenil je neki molitvenik in zgodovinsko povest „Lidija“ iz časov Marka Avrelija. Hranil je pa tudi veliko znamenitega gradiva, nabranega iz raznih virov, o kranjski zgodovini. Te rokopise je kupil od pokojnikove sestre postojnski okrajni glavar Anton Globočnik za 40 gld. in ta jih je izročil kustosu ljubljanskega muzeja Karolu Dežmanu. Pozneje jih je dobro rabil Avgust Dimitz pišoč obširno svojo zgodovino kranjske dežele. A Hicingerjevih zapiskov nikjer ni omenil. Kje so sedaj ti spisi, ni znano. Tako je vrli mož še po smrti za svoja dela prejel le nehvaležnost!

Kot duhovnik je bil Hicinger vedno in povsod vzoren dušni pastir, pobožen, marljiv, postrežljiv: zato vsem priljubljen. Preveval ga je pravi cerkveni duh brez vsake jozefinske ali janzeniške primesi. O tem nam pričajo najbolj vsi njegovi spisi. Vpeljal je

nove bratovščine, popravljaj je cerkve. Posebno skrb je imel za lepo in snažno cerkveno opravilo. Čeprav vedno ubog, je potožil mnogo denarja iz lastnega žepa v cerkvene namene. Zato mu je škofijstvo, poznavajoč njegove nepreugodne gmotne razmere, nekoč celó prepovedalo, da ne sme iz svojega denarja plačevati v isto svrho. Ako mu je nedostajalo denarja za cerkev, je sam tesal in slikal cerkveno opravilo in celó sam šival duhovno perilo in obleko. Včasih je sam plezal po lestvici v cerkvi in oltarje krasil.

Le nereda in umazanosti na svetem mestu ni mogel trpeti. Bil je res duhovnik po božji volji, brez dvoma mnogo boljši nego jeden ali drugi njegovih tovarišev, ki so tako neusmiljeno nanj pritiskali in mu porogljivo metali polena pod noge!

Nad 30 let že počiva vrli mož v hladni zemlji brez spominika. Pač pa so nekateri še njegovo gomilo ometavali s kamenjem natolcevanja in obrekovanja. Upam, da je moje pero vsaj to kamenje odvalilo in možu zaslужeno, a ukradeno čast vrnilo.

Prestar...

Meglà po zraku, da te reže v lice,
Po cesti sneg ti škriplje pod nogo;
Na roke vsak natiče rokavice,
Kdor se ne greje za pečjo.

Pri peči res prijetno je sedeti —
In časnik v roke, pipo med zobe —
Tako po dvoru skozi okno zreti,
Kjer lačni vrabci se podé.

Nerodna hoja. Čuj! Nekdo potrka.
„Nikdar pokoja ni, nikdar mirú!“
Renči gospod pri peči, jezno hrka,
„Spet kdo brez dela, brez domú!“

„Naprej!“ Počasi se odprejo vrata.
Prileten mož od mraza drgetá,
Razhojena oba sta mu podplata,
Na suknji luknja mu zijá.

„Kaj hočeš? Hitro, hitro, ne utegnem!“
„Oh, dela prosim, dela vas, gospod.
Sicer od glada v jarku tu pognem,
In zmrznem v zimi ostri tod!“

Poglejte, roke moje so žuljave,
Utrjene pri delu in krepké,
Oh delal bom, če prav so mi krvave,
Samo da še me preživé!“

„Pri nas za take starce ni nič dela,
Za nas le mlade, krepke so moči;
Če nimaš strehe svoje, ne odela,
Pa zmrzni, kaj me to skrbi!“

Iz gorke sobe mož na mraz odhaja,
„Pa zmrzni“ po ušesih mu doní.
Po žilah kri se strja in zastaja,
Ko se za greh svoj pokorí.

Za greh? Oj misel satansko strupena!
Za greh, ker stroj izrabljen sem — prestar.
Res, grozna krivda, nikdar odpuščena,
Zato umri gladú — prestar!

F. S. Finžgar.